

Å lage en grønlandsåre - veiledning fra A-Å

Åren kort fortalt

Grønlandsåren er en original eskimoisk kajakk åre som har blitt utviklet og brukt gjennom tusenvis av år av profesjonelle kajakpadlere. Den passer glimrende til moderne rekreasjonspadling. Fordelene kort fortalt er at den er enkel, og umulig å ta feil av. Du KAN ikke gjøre feil med en grønlandsåre. Uansett hvordan du vrir og vender den, vil den fungere til det den skal til framdrift, støtte og styring – alle deler like viktig for havpadleren.

Andre fordeler er at du kan lage den selv meget enkelt, i en kvalitet som holder høy standard. At norsk tre er det mest miljøvennlige materiale man kan tenke seg er også stort pluss, i en verden som holder på å drukne i langreist søppel. Når åren din har levd ett langt liv kan du hive den på peisen, hvis du da ikke har blitt så glad i den til den tid, at den skal spikres opp på veggen på gammehjemmet?

En Grønlandsåre i tre er myk å padle med. Den svikter litt, og dette, sammen med den lave padlestilen gjør den lite belastende på kroppen. Mange padlere har blitt glad i grønlandsåren som medisin mot belastningsskader. Endelig er det estetikken, da. En hjemmelaget åre i tre er ikke bare visuelt vakker, men vakker i den utvidede forstand – den føles godt i hånden på en regnværslag, den lyser opp i gråværet, den høres nesten ikke, og den skiller seg i øvrig positivt ut mellom alt plastikken vi ellers omgir oss med. Du viser stil med en tre åre, og du kan risikere å få mye velfortjent skryt av folkene du padler i lag med.

Materialer

Ett godt emne er halve jobben eller mer. Ett godt emne gir ikke kun gode produkter. Det gir også færre komplikasjoner underveis og mer arbeidsglede. Bruk god tid på å finne gode emner, det er halve moroa.

Det beste valget vi har her til lands er etter min mening gran. Gran har mange gode kvaliteter – ingen over, ingen ved siden. Det er lett tilgjengelig overalt, det er sterkt og meget lett. Cellestrukturen i granvirket er dessuten lukket, og trekker lite vann i forhold til andre bartreslag.

Ulempen med gran er at det er «umulig» å finne ett kvistfritt emne. Men ikke helt. Jeg har ett triks som aldri slår feil. Det involverer litt liming og ekstraarbeid, men gir til gjengjeld en ennå sterkere og helt kvistfri åre. Trikset er å finne ett forskalningsbord. Det finnes på ethvert byggemarked.

I forskalningskvaliteten kommer mye tre med defekter, som stor kvist og såkalt «vannkant», altså litt av treets bark som sitter igjen. Barken sitter som kjent ytterst i stokken, og det er nettopp her man alltid finner de fine kvistfrie bord. Derfor kan man nesten alltid finne gode materialer blant forskalningsbord i dimensjon 23x98 mm. Forklar ditt ærend på byggemarkedet og spør om du får lov å bla gjennom en bunke materialer. Forsikre dem om at du ikke roter, men stabler pent etter deg.

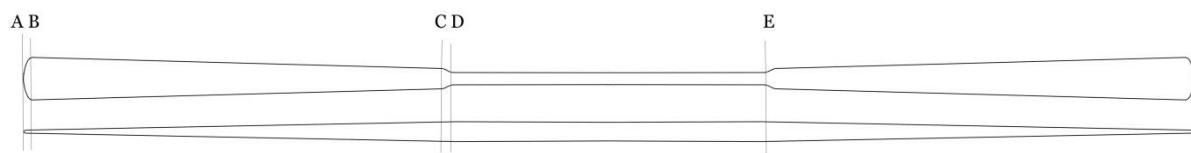
På min handletur hos Byggmakker i Hokksund tok det meg ca. 5 minutter å finne en brukbar planke. Den lå mellom de øverste bord (flaks den ikke lå i bunn). Den var 470 cm. Lang og ga 2 årer på 2,20 hver. Pris: 47 kr!

Forskalningsbord er som regel fint fint høvlet. Å tegne opp omriss av åren på ett slikt bord er derfor ingen sak. Heller ikke å sage presist etter streken.

Hos Byggmakker var en fin stabel med forskalningsbord. Øverst ligger... ikke forskaling nå lenger, men....2 fine padleårer!

Tegningen under angir mål på din grønlandsåre. Du skal finne fram rettvinkel, meterstokk og en myk blyant. Finn fram til lengden på åren og avsett tversoverstreker som på tegningen – ved endene, med starten av årebladet og ved starten på skuldrene. For årer med lengde mellom 210 og 230 cm. beholder du samme lengde på årebladet og justerer lengden på åreskaftet. Det blir sjeldent feil.

A-C: Åreblad. C-D: Overgang. D-E: Skaft. Ferdige mål i millimeter (Tykkelse/bredde): B:8/89
C:35/45 D:37/27 Avstander (i cm. 220 åre): A-B: 2,5. A-C: 80. C-D: 2,5. D-E: 55

For å finne rett lengde må man gjøre følgende: Stå på sokkelesten, strekk den ene arm oppover og mål avstand fra gulv til ytterste fingerledd, langfinger. De laveste personer kan godt være tjent med litt lang åre, og jeg anbefaler at man runder opp til 210, selv om målet kanskje bare sier 200. Åren fungerer jo ikke kun som framdrift – like mye som balanseredskap. Er man i motsatt fall meget høy kan man gjerne legge litt til total lengden, men da uten å gå vesentlig opp i lengde på skaft – legg litt til årebladlengden heller. Skaftlengden til 230 utgaven av denne åre vil passe til de fleste store personer.

Når du har kjøpt ditt materiale bør du kappe det ut i riktig lengde. Før du tegner opp strekene kan det være lurt å ta emnet inn i varmen. La det stå i romtemperatur ett par uker. Treæt kan slå seg litt. Det er ikke noe problem, bare la treet slå seg før du tegner opp omrisset av åren din. Når du har tegnet opp kan du finne fram en håndsag eller en stikksag og sage ut grovformen. Sag litt på utsiden av strekene – det er fort gjort å sage galt. dessuten skal det være litt igjen å høvle også.

På bildet til høyre ser du verktøyet ditt: Myk blyant, lineal og stikksag. Rettvinkel og tommestokk fikk desverre ikke plass på bildet ☺ Her har plankene blitt kappet, tørket, tegnet på og endelig saget i grov fasong med stikksagen. Vi er klar for å lime...

Husk at avkappet fra sagingen er ikke avfall. Det bruker vi til å bygge opp på sidene av åren, slik at skaftet får rett tykkelse. Vi skal nå bruke masse skrutvinger. Det finns gjerne en skrutvinge eller to i ethvert hjem, så ta en runde og lån hos naboen hvis du ikke har nok selv.

Du kan bruke vanlig trelim eller vannfast trelim. Her bruker jeg vannfast trelim – såkalt PU lim. Det er enkelt å bruke, sterkt og vannfast.

Vanlig trelim duger også, men da må du være mer nøyne med overflatebehandling og vedlikehold. Som ved al liming gjelder reglen: rene glatte flater gir god liming.

Før vi begynner på høvling og forming av åren bør vi se litt på ulike verktøy til padleårelagring. Du trenger ikke investere alverden av penger i dette. Mye går an å låne og mye kan du skaffe billig.

På bildet fra venstre: El-høvel, Stanley planhøvel, Loppemarked planhøvel og en liten Stanley høvel. El- høvlen er kjøpt på Biltema for mindre enn 400 kr. Den er utrolig kjek å ha, men den bråker, og det er fort gjort å gjøre feil med den. Stanley planhøvlen

er temmelig kostbar, men den finnes i mange hus og hjem. Den har tyngde og det gjør den velegnet til grovhøvling. Den gir deg også masse god trening, så velger du denne fram for el-varianten slipper du kanskje turen innom SATS? Trehøvler finnes i mange utgaver. Denne fant jeg på loppemarked for 5 kr. Den er lett, og stålet har super kvalitet. Endelig det som har blitt favoritten er en liten stanley høvl. Den er tung, samtidig liten og hendig. Den er lett å justere og stille med stilleskruer, og den er velegnet til masse småoppgaver når man bygger årer, kajakker mm. Prisen ligger rundt 600 kr.

På bildet fra venstre: Skavhøvel fra Jula, Stanley Skavhøvel, eldre Stanley fra loppemarked og Mora sløjdkniv. For å begynne med Stanley skavhøvlen er det ett fantastisk bra og allsidig verktøy til en rimelig penge. Den er din for ca 300 kr og den kan bli en venn for

livet! Den er lett å stille takket være 2 stilleskruer, og derfor velegnet for en amatør. Ved siden av ligger kopien fra Jula. Den koster bare 69 kr. Stålet er like bra som i originalen. Desverre fungerer stillemekanismen dårlig. Men den lar seg jo enkelt innstille for det. Sålen er ikke pen, og må grunnslipes før du begynner å høvle. Min egen favoritt er en liten og lett eldre modell stanley høvl. Fås lett på e-bay fra England eller USA, for en slikk og ingen ting. Med bare en stilleskrue krever den litt mer fingerfølighet enn storebroren. Endelig har vi sløjdkniven. Min favoritt til ca. 100 kr. Liten og super skarp. Ved siden av årelaging meget velegnet til al slags spikking og kreativ utfoldelse i tre. En vanlig morakniv med rødt plast skaft kan gjøre presis samme nytte. Supert verktøy til en 50-lapp!

Neste oppgave er å høvle ned det pålimte tre til riktig tykkelse. Skal skaftet ha ferdig tykkelse rundt 37 mm. og emnet var 23, må vi altså høvle det pålimte tre ned til en tykkelse på ca. 7 mm. på hver side. Det kan gjøres med en vanlig litt stor planhøvl, eller kanskje enklest med en elektrisk høvl som vist på bildet.

Den neste oppgave er å glatthøvle alle de flatene som du tidligere skar ut med stikksaga. Jeg anbefaler en liten planhøvl til kantene av årebladene. Høvle pene 90 graders vinkler og rette flater. Flatene på skaftet kan du vanskelig komme til med planhøvl, og der tar du fatt med skavhøvlen. Til slutt vil du glatte over overgangerne mellom blad og skaft. Her kommer du ikke til med noen høvel, og du må bruke sløjd kniven.

Du skal nå streke opp kantene på årebladet. Til det trenger du ett rett stykke tre eller en lang lineal, samt en tykk tusj. En tusj som gir en strek på 3-4 mm. tykkelse er perfekt. Få hjelp til å holde linealen, og strek opp en tykk tusj strek langs midten av årebladet.

Nå må du planhøvle
årebladene. Jeg vil igjen
anbefale stor planhøvel eller el-
høvel til denne jobben. Du
skal høvle ned fra slutten av
åreskaftet i en rett linje til
ytterste ende av årebladet. Den
ferdige tykkelsen skal være ca.

8 mm. tykk. Med utgangspunktet som er 23 skal du altså i alt høvle 7-8 mm. ned på hver side av emnet ytterst. Du har nå høvet årebladet ned til ferdig tykkelse. Du tegner nå en tusj strek langs midten av årebladet, fra slutten av skaftet og helt ut.

Du finner en spiss myk blyant og tegner
to streker langs oversiden av åreskaftet
som deler oversiden inn i 3 like breie
deler (ca 8 mm. mellom hver). Du legger
åren på siden og tegner samme
blyantstreken langs siden av åreskaftet

med samme 8 mm. avstand til øverste kant på hver side. Disse strekene skal hjelpe deg senere til å høvle ut åreskaftet i en presis oval form.

Endelig skal vi til å forme årebladene. Her er skavhøvlen det beste redskap å bruke. Du kan stille skavhøvlen grovt til å begynne med. Og ikke bry deg om hvor pent resultatet blir! Du høvler grovt ned, flate for flate uten å gjøre deg helt ferdig. Det vil si uten å høvle HELT ned til streken. Etter hvert som du høvler deg runt hele åren, og begge åreblad vil du oppøve en del ferdighet, og forhåpentlig bli bedre venn med skavhøvlen. DA er tiden inne til å finstille høvlen og høvle fint. Høvler du bra nå, vil du spare deg for masse brysom sandpapir pussing etterpå. Gjør deg skikkelig umake med å få flatene glatte. Ta hensyn til fiberretning i treet. Noen plasser er fibrene ikke regelmessige, og man må skifte høvlretning ofte for å oppnå pent resultat. Du høvlet KUN til tusj streken og ALDRI over!

Etter hødling av åreblad kommer turen til skaftet. Du bruker igjen skavhøvl og høvler bort materialet mellom strekene på skaftets kanter. På den måten oppnår du en perfekt åtte-kant – åtte flater med vinkler på 135 grader. Etter dette høvler du på fri hånd (uten streker) kantene som gjenstår, til du oppnår en jevn oval form.

Den siste delikate oppgaven er å spikke overgangerne. Her finner du sløjd kniven fram, og skjærer en pen liten kant, en forlengelse av årebladet, som blender pent inn i skaftet.

Du har nå høvlet åren ferdig og turen kommer til pussing og finish. Først og fremst må åren pusses grundig. Man tenker kanskje at overflatebehandling vil dekke over slett pussearbeid, men det forholder seg ofte

motsatt! Dårlig pussing blir bare mer synlig når åren blir overflatebehandlet. Det jeg prøver å si er at du skal pusse grundig! Det koster så lite å være ekstra nøyne her, og resultatet vil vises.

Du pusser helst for hånd. Skaff deg sandpapir med kornstørrelse 60, 80, 120 og 180 for eksempel. Du bretter papiret 3 ganger som vist på bildet, og pusser langs etter åren. Puss aldri på tvers av fiberretningen, særlig ikke med det grovste papiret. Det blir dype riper som blir vanskelige å pusse vekk.

"Viktig detalje! Ved å brette 3 ganger får du ett passe stivt ark som er velegnet til pussing av både flater og kanter. Sandpapir fås i mange typer og kvaliteter – prøv å finne noen som selger små mengder – biltema for eksempel."

Man jobber mest med 60 papiret. Med 80 papiret blir det lettere, og med det fine papiret tar du så vidt i. Det er kjempeviktig å få vekk ALLE merker etter verktøy, tusj, blyant, hakk og uregelmessigheter med det grovste papir. Særlig kvister kan være plagsomme, men her er det kun tålmodighet som hjelper! Du må også passe deg for å pusse for mye, slik at åren mister fasongen. Du har høvlet en presis og fin form, og

sandpapiret skal følge denne formen uten å endre på den. Det betyr i praksis at du må legge papiret på flatene, og kun på flatene, og pusse. Ikke brette papiret rundt årebladene utenom til aller sist, der kantene pusses.

Det neste er overflatebehandling. Overflatebehandlingen skal beskytte åren mot vær, vind, vand og slitasje. Den forhindrer også at åren tar til seg smuss og skitt og gjør at åren beholder sitt pene utseende over tid. Rekkefølgen i overflatebehandlingen blir som så: Beis/farge/dekor (valgfritt), så slitasjebeskyttelse av ender med epoxy (også valgfritt) og endelig overflatebehandling med olje eller lakk som er absolutt nødvendig. Mange ønsker å sette litt ekstra personlig preg på åren sin med farge eller dekor. Mange syns at treet er vakkert nok i seg selv også, og begge har rett. Ikke lag dekor, hvis du ikke brenner etter å føre en eller annen kreativ ide ut i livet.

Innfarging er svært enkelt å gjøre.

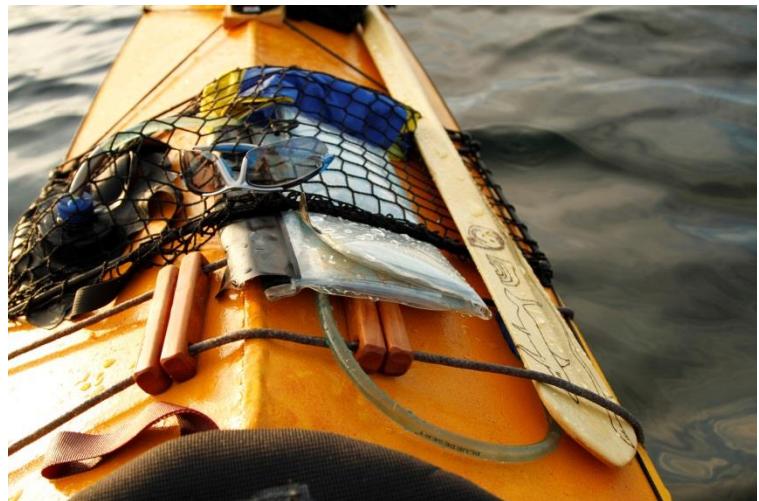
Man kan kjøpe vannbasert trebeis i enhver fargehandel eller byggemarked.

Det er bare å vanne ut, og lage en liten prøve på ett annet tresykke først. Er du fornøyd med fargen på prøveklossen kan du føre det på åren med en kost. Du må la det tørke grundig før videre

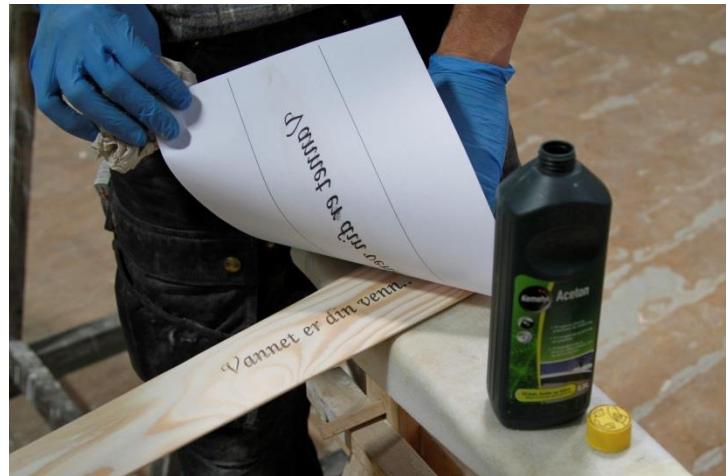
overflatebehandling, og ofte må du pusse åren lett en ekstra gang med fint papir, da fibrene reiser seg noe etter å ha blitt fuktige.

Har du ett motiv eller ett navn du vil ha på åren, kan du bruke en svipenn eller tegne med vannfast tusj. Igjen – du må lage en test først og være kritisk til resultatet.

"Reserveåren på dekk, her, lot jeg barna mine dekorere med svipenn. Det ble mange koselige motiv å kikke på!"

Hvis du har en laserskriver og minimumsferdigheter med digital tekst og bildebehandling kan du lage ett speilvendt motiv/tekst som du printer. Husk KUN laserskriver. Du kan overføre motivet på din padleåre med en stødig hånd og en klut med aceton. Acetonen løser toneren fra papiret og det vil feste seg på din åre. Trykket er ikke så robust, og du må fiksere det ved å olje eller lakkere over.

En annen valgmulighet som ikke er 100% nødvendig, men nesten, er en forsterkning av det ytterste av årebladet. 90% av al slitasje på åren kommer her når du bruker åren til alt annet enn å padle med. Det fører til slitasje, uttørking og kanskje sprekking på sikt.

Har du en bra epoxy i boden er det flott. Har du ikke, kan du jukse med helt vanlige tuber med epoxy fra f.eks. biltema som her. Det er fint om du får epoxyen til å trekke godt inn i endeveden. Derfor behøver du å tynne den ut med litt sprit. Hjemmebrent eller rødsprit fungerer like bra. Etter du har blandet kleber og herder tilsetter du noen dråper sprit, inntil epoxyen får konistens som melk. Første lag pensles på, og penslen kan fint stå i litt sprit til neste lag er klart. Når første lag er herdet, kan du legge på neste. Dette trenger du ikke tynne noe videre, men tilsett likevel ett par dråper sprit, slik at du får det til å flyte fint ut og danne en glatt overflate. Blir det ikke glatt, kan det pusses ned med sandpapir.

Legg på 2-3 tykke lag, og la det herde godt imellom lagene. Det gir en godt ekstra slitelag, som vil beskytte åren og forlenge livet dens.

ENDELIG er vi klar til å olje åren. Du trenger kokt linolje av noe slag. Man kan kjøpe det...gjett hvor? Ja, på BILTEMA!

Legg på ett tynt lag med pensel, og la det trekke godt inn ett par timer. Tørk vekk overskuddsolje og brenn papiret . Papir med olje på kan selvantenne! Hvis overskudsoljen ikke tørkes vekk, herder den delvis, og gir en klistrete overflate=ikke bra! Gjenta, slik at åren får tilsammen to gode lag olje. Mer trengs ikke. etterhvert som åren blir brukt en stund og slitt på kantene, kan du gi den litt olje på nytt. Men du må ikke olje til stadighet.

Ferdig?... Tilsynelatende er prosjektet ferdig. Jeg har underveis laget 2 flotte årer til en pris av under 100 kr. Det har tatt noen få timer i selskap med vakkert tre og enkle håndverktøy. Nå er det på tide å bruke åren...

Jeg håper artiklen her har vært inspirerende og at lysten til å skape har meldt seg hos mange. Muligheten er nesten uendelige. Dette er kun en måte å gjøre det på. Du kan eksperimentere både med form størrelse, andre treslag og ulike kunstneriske uttrykk. La fantasien få fritt løp, det er morsomt å skape!

Og padlemessig... har du først blitt venn med grønlandsåren kan det være vanskelig å vende tilbake til andre typer igjen. Kanskje dette blir begynnelsen til mange årer og ennå bedre padling? God tur!

